

Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 10 franci cu porto postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonéza la Comitétulu asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domni colectorii.

Nr. 12.

Brasiovu 15. Iuniu 1870.

Anulu III.

Fragmente din istori'a lui Ioanu Bethlen.

(Continuare).

Mich. Teleki se reintórcé dela Satumare cu una epistola a generariului Copp, adresata principelui Apafi din 6. Maiu 1664 sí coprindietória de optu puncte, dintre care unele corespundu impregiurariloru de atunci, éra altele mergu pana la nerusinare. Dupace adeca Copp dechiará pe Martinu Moldovanu de unu comandante imbecilu, din ale carui mani turcii voru rapi de siguru Székelyhida, pretinde cu totuadinsulu, cá Apafi se calce in voié'l'a inchiaieta cu soldatii nemtiesci si se'i dea pe man'a lui, séu incai se'i maltrateze astfelu, in cátu se péra toti; mai incolo Copp cere, cá M. Apafi se se faca spionulu imperatului, jocandu pe man'a lui tóte scrisorile ungureniloru refugiati si tradandu tóte planurileloru; in fine astépta dela Apafi, cá nu cumuva se ésa turciloru in ajutoriu, dechiará totu-unadata, cá dieu elu, Copp, nu va scóte garnisónele nemtiesci din Gherl'a, Betlénu sí Cetatea-de pétra, pentrucá acelea sunt bine acolo unde sunt, din contra pretende, cá principele se dea preste nasu generariloru sei Pav. Béldi sí Gilányi, déca aru cuteza a mai seduce vreo garnisona la rebeliune*).

Copp facea acestea pretensiuni in numele imperatului Romaniloru; de aceea Mich. Apafi sí consiliarii sei éra si se aflá in perplecsitate, éra si se clatiná intre dóue poteri, pentrucá neci le dá man'a se accepte conditiunile némtiului de fric'a turciloru, neci se le respinga, de frica cá se nu cada in urgi'a lunei crestine. In fine principele se decise a trimite pe Baltasaru Macskási la Satumare; pentrucá se spuna lui Copp, cá déca cei imperatesci nu voru face vreuna demonstratiune cu arme asupra Transilvaniei, atunci Apafi ne mai potendu resiste la urgitatiunile marelui veziru, se va vedea constrinsu a se scóla cu arme asupra Ungariei; deci Copp se'i spuna, cá ce mesure cugeta elu a luá in acestu respectu.

Intre acestea Copp sí canoniculu Kászoni nu asteptara multe consultatiuni, ci audiendu numai din fama órba, cá comitele Franciscu Rhédei, comandantele cetatei Hustu din comitatulu Maramurasiu, ar fi moritu, acelu iesuitu Kászoni pléca indata cu óste spre a ocupa numit'a cetate renumita de tare. Cetatea

Hustu impreuna cu numitulu comitatu se tienuse din vechime totu de Transilvani'a. Audiendu inse Kászoni, cá Rhédei este in viétia, si intrebatu fiendu cá ce cauta elu cu atáta óste pe pamentulu Transilvaniei, reverenti'a sa se sciú reculege si mintí un'a buna dicéndu, cá a venitu numai de visita la dn. Rhédei; éra óstea venise numai pentru securitatea scumpei sale persóne.

In Aprile generariulu nemtiescu Susa luase dela turci cetatea Nitra prin multa versare de sange, dupa care acelasi generariu indata sí scrise lui M. Apafi, cá nu cumuva se ésa cu óste in ajutoriulu turciloru, ci se remana in tiéra, pentrucá elu, Susa, se apropie cu óste mare spre confinele Transilvaniei, spre a tiené din acésta parte pe turci in respectu. Acea epistola a lui Susa pórtá dat'a din 21. Aprile. In acelasi tempu inse delegatulu marelui veziru stá nemiscatu in Alb'a-Iuli'a sí cerea pe fiácare dí tributulu de optudieci mii de taleri sí óstea transilvana intréga in contra nemtiloru. Pe atunci se intemplá tragicomic'a scena cu principele M. Apafi, candu elu iritatu sí nacajitu de móрте prin turci, in un'a de díle incepù se'i blastame cumplitu, dicéndu intre altele: Dupace in viéti'a acésta nu avemu scapare de cumplit'a rapacitate a turciloru, se dea Ddieu, cá pe ceea lume atátu noi, cátu si ceilalti crestini se privimu din paradisu, cumu scelerat'a natiune otomana aruncata in fundulu iadului suferé torturele meritate.

Pentrucá se nu se arate neascultatoriu de poruncile turcesci, M. Apafi luá dispositiuni, pentrucá la optu díle dupa rosalii se se concentreze pe camp'i'a dintre Alb'a-Iuli'a sí Teiusiu patru mii de óste alésa. Acésta se sí intemplá tocma pre candu veni scirea positiva, cá turcii au suferitu un'a bataia grea dela crestini la Oradea sí cá orasiulu (urbea) Oradea cadiuse in manile acestora, éra turcii se strimtorasera in fortaréti'a de acolo. Se reintórcé sí Balt. Macskási delá Satumare cu respunsu datu in scrisu sí prin graiu, dupa carele Copp sí Kászoni era determinati acumu cá neci-unadata, nu numai a face incursiuni pasagere in Transilvani'a, ci a ocupa tiér'a intréga cu óste nemtiésca, ba pop'a Kászoni inca sí amenintiá dicéndu, cá imperatulu numai in favórea Transilvaniei ar fi portandu acea guera grea, sí cá imperatulu are se'si resbune de ardeleni, pentrucá acestia mai inainte 'si batusera jocu de clementi'a lui.

(Duóe victorii partiali pana la ce mesura infoiesera trufi'a partitei iesuitice din Ungari'a!)

* Particulariter etiam Paulo Béldi et Gilányi aliiisque si qui essent, iungatur, ne prout antehac factum est, unum seu alterum praesidium ad seditiones vel rebelliones quocunque more ausint. Pag. 121.

In dio'a in care'si dete Macskási raportulu seu dela Satumare, unu altu solu alu marelui veziru ajunsse la principele, spre a'i cere cá se ésa îndata cu óstea in Ungari'a. Totu in acelea díle se respandise faim'a, cá vinu tatarii in tíera. Asia de un'a parte haiduci si nemti, de alt'a tataru. Aristocrati sí poporu incepura se fuga in tóte partile. Faim'a inse despre tataru esí mintiunósa.

Baltasaru Macskási fu trimisu din nou la Copp sí la Kászoni spre a'i roga, cá se desiste dela orice invasiune, cà-ci batai'a ce luara turcii la Oradea este de ajunsu, pentrucá se'i retiena pe ei dela invasiune; éra in càtu pentru punctele aduse de Teleki se le spuna, cà preste puçinu se va da respunsu. Abia manecà Macskási spre Satumare, pre candu éca vine una epistola dela agentulu tiei Ladislau Baló, scrisa in 28. Maiu n. 1664 din castrele marelui veziru dela cetatea Sighetu. In acea scrisóre se face cunoscutu, cà ambele armate ostili se apropie un'a de alt'a, cà turciloru tocma le venira mari succurse de ianiceri sí de calareti. Ací Ioanu Bethlen díce, cà scriendu acestea îi tremura man'a de frica, cá nu cumuva turcii se ésa victoriosi, cà-ci atunci ar fi pace de Transilvani'a. Cu alte cuvinte: Transilvani'a decadiuse a càtu de afundu, in càtu ea cu tóta minunat'a sa positiune geografica, neci-decumu nu se mai simtia in putere de a obserba una neutralitate armata absoluta, séu in casu de a i se ataca neutralitatea, a o apara sí a'si vende independenti'a cu celu mai scumpu pretiu din lume, precumu o au vendutu elvetianii, ingropandu in valile sí muntii loru corpuri intregi de a le lui Napoleonu I.

In acestu anu, a cincea dí dupa rosalii, se nasce lui Apafi unu pruncu, botezatu apoi cu numele Georgie.

In optu Iuniu Mich. Apafi tiene in campi'a de langa Teiusiu consiliu cu 21 boieri sí consiliari, spre a responde la cele optu puncte séu pretensiuni ale lui Copp sí Kászoni, formate in numele imperatului sí trimise prin Teleki. Cu data din 12. Iuniu se subscrie unu respunsu constatoriu totu din optu puncte sí apoi se dà éراسi lui Mich. Teleki, cá se'lu duca la Satumare. Aceluiasi Teleki i se mai comisera inca sí alte afaceri, asupra carora avea se negotieze cu Copp sí cu Kászoni, éra lui Martinu Moldovanu comandantelui din Székelyhid'a, pe care Ioanu Bethlen ilu lauda cá pe unu barbatu de caracteru tare (vir constantis ingenii), i se comite in secretu, cá déca nemtii voru incerca se reocupe acea fortarétia, elu se nu se opuna!

Respunsulu din 12. Iuniu datu de Mich. Apafi sí de consiliarii sei generariului Copp sí canonicului Kászoni marturisesce din nou sí mai presusu de tóte despre imbecilitatea aristocratiei transilvane din diumetatea a duó'a a vécului alu 17-lea. Ardelenii in acelu respunsu promitu imperatului, nemtiloru si ungureniloru mai tóte câte pretensera aceia dela ei, de alta parte inse tremura cá vérg'a de friculti'a turciloru. Pe soldatii nemtiesci nu'i dau ce e dreptu, spre

impuscare séu spendiurare, promitu inse lui Copp, cá'i voru dimite din sierbitiu si cá'i voru cumpata asia, in càtu aceia se péra de fóme sí de golatate. Se róga de nemti sí de ungureni pre totu ce au ceia santu, cà nu cumu-va se dea pe fatia acea corespondentia secreta, cà de voru afla turcii, va fi vai sí éra vai de ardeleni. Apafi se escusa cu multe vorbe, cà a fostu constrinsu a subscrie patent'a din castrele dela Strigonu, se róga inse, cá imperatulu se lase protestantiloru libertatea religiósa. In càtu pentru esierea cu óste in ajutoriulu turciloru, Apafi sí boierii spunu curatu, cà ei acésta trebuie se o faca, pentrucà nu sunt de capulu loru, ci supusi ai turciloru; apoi cà ei se afla intre duóe focuri, adeca intre turci sí intre persecutiunile sangeróse ale iesutiloru*).

In punctele separate comise lui Teleki se cere din nou, cá Gherl'a, Betlénulu sí Cetatea-de pétra, cumu sí Székelyhid'a dupa inchiaierea pabei se fia desiertate de garnisón'a nemtiésca. Lasanduse acelea fortaretie cu totulu in posesiunea Transilvaniei, éra pacea se se inchiaia numai sub conditiune, cá turcii se se departe cu totulu din Oradea.

Intre acestea trimisii turcesci venea unii dupa altii sí cerea tributulu in suma de optudieci de mii de galbini, cumu sí cá Apafi se ésa turciloru in ajutoriu cu intrég'a armata sí se se impreune cu Domnulu Munteniei, cu alu Moldovei si cu pasii dela Oradea sí Agri'a.

Totu atunci Copp comanda in Transilvani'a una invasiune cu trei scadrone de nemti sí sieptesprediece companii compuse din drosdele ómeniloru (colluvies). Aceia predara sí omorira cumplitu pana la Clusiu. Ioanu Bethlen enarandu acésta invasiune díce: In his omnibus (rapinis, caedibus, stupris) germanos hungaris longe modestiores fuisse fatendum est. Adeca: Trebuie se marturisimu, cà in tóte acestea rapinea omoruri, desfrenari trupesci, nemtii era multu mai moderati decàtu ungurii. Comandantele nemtiloru Ioanes Baptista promisse, cà ceea ce voru fi rapitu ai sei, va cerceta sí va restitui totu. Comandantele ungurescu Kökenyesdi, unu talchariu de profesiune, nu a voitu se dea nimicu.

Éca cà in 11. Iuniu vení unu altu solu cu epistola dela marele veziru, care facea cunoscutu lui Apafi, cà turcii au batutu pe nemti, luandu-le cu asaltu Cetatea nóua (facuta de comitele Zrini pe rip'a riu-lui Mura), cà acumu Apafi póte remané acasa, pentrucà se voru apropiá turcii incóce. Totu in acestu intielesu scrise sí Ladislau Baló, care pe atunci era agentu din partea Transilvaniei langa marele veziru.

Atunci boierii tiei, carii se tienea de parti'a

*) Éca din tectstu: Utinam hujus quoque puncti effectuatío esset in potestate nostra sita! Sed cum nostri juris minime simus, facimus non id quod volumus, sed quod regentis (ottomanni) jubet saevitia. . . . Non bruta, non trunci sumus, aerumnas nostras cum dolore sentimus, respirium precibus implorantes. Hinc furor Dominantis, illinc christiana nos pungit affectio etc. Pag. 134—136.

turcésca, isi inaltiera capetele, și incepura a injura și a dechiara pe nemti de insielatori. Apafi insusi demandà comandantelui din Székelyhid'a, anume Martinu Moldovanu, că acea fortarétia se nu o dea imperatului nemtiloru.

In acelasi anu 1664 Joannes Daczo, care ducea tributulu la Pórta, acusatù cã ar voi se restórne pe Apafi, scapà de captivitate cu marele juramentu ce a pusu.

Pe 20. Iuliu se conchiama dieta, in care se incingu din nou certe mari, totu din caus'a tributului turcescu.

Garnisónele nemtiesci traia din spinarea poporului pe acolo, pe unde era asiediate. Cei mai multi membrii, éra mai alesu sasii strigá, cã déca sunt supti și storsi de nemti, nu voru potea platí tributulu și la turci; camaril'a inse stricá totu ce facea diet'a.

In acelea díle vinu dela Leopoldu duóe scrisori catra Apafi, un'a din Lintiu cu dat'a din 17. Iuniu, alt'a din Vien'a 4 Iuliu, prin care arata, cã trimate pe consiliariulu seu comitele Rotol (Rhottal) cã plenipotente, pentrucá Apafi se se intieléga despre tóte cu acesta, cu Copp și cu Kászoni prin delegati. Leopoldu acceptà conditiunile de deunadi puse prin Teleki. Rhottal inca'i promite de dato Cassoviae 13. Iuliu, cã caus'a protestantiloru din Ungari'a inca se va compune dupa dorintia.

Acumu inse Apafi incepuse a se feri de nemti. Intr'aceea in 1. Augustu venea sciri, candu cã generariulu Susa batuse cumplitu pe Harsan pasi'a dela Bud'a și cã pe armat'a romanésca (Valachiae) o ar fi profligatu in o batalia crunta la Ujvár (juxta arcem novam), luandu-le tóta artileri'a, candu éra cursoriulu lui Apafi trimisu de multu la m. veziru, in 3. Aug. aduce scirea si epistola dela veziru, cã elu ar fi cutropitu (evertisse) fortarétia noua „Zrimensem,” cumu și Kiss-Komárum Canissae vicinum, dupa care a plecatu cu armata nenumerabile catra riulu Rabu. Totu atunci m. veziru cere din nou tributulu.

Lad. Baló serie totu asia, adaogéndu, cã m. veziru va merge dreptu asupra Vienci, cã castrele'i sunt pe rip'a Rabului, cã crestinii cã vreo 60 mii ilu amerintia din ceea ripa.

Éca inse cã in aceeasi díl vene și Sigism. Balintfi, trimisu pe ascunsu de catra malcontentii din Ungari'a la Apafi, cã se'i céra ajutoriu. Apafi, care atunci se aflá in Ernotu, se intielege cu P. Béldi pe din dosulu celorlalti consiliari, apoi recomanda pe malcontenti la m. veziru.

Partit'a nemtiésca afla despre acésta; palatinulu serie lui Apafi, cã se nu se amestece in afacerile Ungariei.

In 1. Aug. fu batalia cea mare dela riulu Raab, unde turcii fusera profligati si goniti pana la Alb'a-regala, unde apoi le vení ajutoriu.

La pag. 172 I. Bethlen arata, cã „Sceleratissimus Kutsug-bassa“ dela Oradea érase face incursiune si preda in Transilvani'a, éra provocatu de Apafi, cã

se dea ratiunea faptei sale, ii dà respunsu: Nullum Ott. Portae minus fidum, christianisque conniventionem exstittisse; ceea ce insemna, cã din toti principii Transilvaniei neci-unulu nu a fostu mai mintiuosu, catra Pórta otomana mai necredintiosu, si care se fia conspiratu mai multu cu crestinii. Éra lui I. Bethlen, acestui istoricu, ii nuntia: Ott. Portae proditorem, (principisque) sui consilia fascinantem, ex fide digna se scire Hungarorum informatione, — apoi ii amerintia cu tóte relele. Adeca alti boieri denuntiasera fórte reu pe Bethlen la turci.

Valent. Szilvási fu trimisu la Pórta cu 80 mii taleri, cu instructiune strinsa, cã se facea totu ce va sci pentru miciorarea tributului și pentru restaurarea seu reintregirea teritoriului tiei.

Cosmus Horvath trimisu la Rhottal in Cassovi'a aduce respunsu fórte bunu.

Copp si Kászoni ceru pe nemtii, carii desertasera candu cu revolt'a din Clusiu. Apafi raspunde: Sila nu le voi face; de opritu nu'i oprescu. $\frac{1}{3}$ parte se duca la nemti, ceilalti remanu in tíera.

Status regni Transilvaniae trimitu pe M. Teleki in calitate de delegatu la Leopoldu, cã se'i gratuleze de victoria, se multiamésca si se recomande tíer'a la patrociniulu lui cu totuadinsulu. Stef. Nalátzi vice-marsialulu curtei se opune, cã elu era de partit'a turcésca.

Pacea din 20. Sept. 1664 inchiaieta intre Leopoldu si intre sultanulu turcescu asigura Transilvaniei dreptulu electoralu, nu asigura inse hotarale tiei, apoi mai decide, cã Székelyhid'a se fia derimata.

Audiendu Ioanu Bethlen de acestea conditiuni, suspina dicéndu: Extabesco, fateor, prae futuro metu, dum haec scribo. Adeca: Marturisescu cã me uscu de fric'a viitoriului, candu scriu acestea. Elu adeca se teme, cã turculu acuma se va scula in contra Transilvaniei, precumu au facutu odenióra cu grecii, apoi precumu pe greci nu'i ajutasera ungurii, asia neci pe ei nu'i va ajuta nimeni.

Abia se inchiaiè pacea, candu m. veziru și pretende cu totuadinsulu derimarea Székelyhidei si amerintia. Teleki in caletori'a sa spre Vien'a stà la generariulu Copp in Satumare, unde dupa 4 díle vine dela Cassovia comitele Rhottal in calitatea sa de plenipotente imperatescu. Acesta indémna pe Teleki, cã se se reintórca indata la Transilvani'a cu câteva puncte, pe care i le dictà elu in numele și in persón'a imperatului. Rhottal sustienea, cã acésta guera din urma s'ar fi portatu numai și numai in favórea Transilvaniei pentru apararea privilegialoru ei; deci, adaoge elu, ardelenii se nu se opuna la ruinarea numitei fortaretie, totu-odata se recunósca și se multiamésca imperatului; de alta parte imperatulu inca promite, cã fortaretiele și cetatile transilvane ocupate de garnisónele sale este paratu a le desierta și a le lasa in grija transilvaniloru, sub conditiune inse, cã nu cumuva acestia se le lasa pe manile și in potestatea turciloru; éra Székelyhid'a se o ruineze neaparatu, pen-

trucà pana nu se va face acésta, imperatulul inca nu va desierta un'a alt'a din fortaretiele tieriei. Mai incolo fiinducà se aude, cà marele veziru s'ar apropié cu óstea sa spre Oradea, Mich. Teleki se róge cu totuadinsulu pe principe sí pe dieta, cá orice ar pretinde turculu preste conditiunile pazei, nimicu se nu accepte sí se nu consimtia la nimicu, ce ar fi in contra pazei sí a tieriei.

Dupace voru esi garnisónele nemtiesci din locurile transilvane, principele si diet'a se recunósca prin reversale date in scrisu, „cà acésta guera fusese portata pentru binele Transilvaniei, se multiamésca pentru grija, aparare sí protectiune sí se se oblege, cà transilvanii voru tienea memoratele garnisóne totu-deauna in principatulul Transilvaniei, sí cà ei isi voru arata multiamit'a, cu care sunt datori imperatului sí ómeniloru sei, prin fidelitate, sinceritate sí devotiune.“ Mai inainte de tóte inse Székelyhid'a se fia asemenata pamentului, Székelyhid'a sí éراس Székelyhid'a!

Ardelenii inse toema din contra, era fórte neindestulati cu conditiunile pazei. Pre candu s'a reintorsu Mich. Teleki dela Satumare, diet'a tieriei era adunata la Seghisiór'a. Din acésta dieta se dau lui M. Teleki in 12. Nov. 1664 instructiuni atátu deschise, càtu sí secrete. Simburele aóeloru instructiuni, care cá cele mai multe acte de acestea remase dela betrani, sufere multu de polilogia, este: Dupa guera tributulu celu cumplitu totu a remasu pe cerbicea tieriei; deci acela se se reduca la sum'a vechia. Fruntariiele tieriei se ni se restaure. Oradea (care avea cetate tare, fara a carei possessiune ardelenii nu se tienea siguri de locu) se fia desiértata de turci, mai alesu cà Ali-pasi'a jurase cà o va desierta si lasá in potestatea Transilvaniei. Ceru asecurare de possessiune pentru Transilvani'a in comitatele Zarandu, Biharea, Crasn'a, Solnocu mediocru, Clusiu si Doboc'a, care comitate nu era sigure de turci, éra in parte neci de nemti, séu adeca de garnisónele imperatului Romaniloru cá rege alu Ungariei. Condiúnea ruinarei fortaretiei Székelyhid'a fu primita de catra dieta cu profunda dorere sufletésca, cu tóte acestea o votara „pentrucà asia placù la cei duoi monarhi.“ Diet'a promite, cà nu va face pe voi'a turciloru, adaoge inse in aceeași instructiune, cà turcii nu intréba pe nimini, ci facu orice reu dupa placulu loru, precumu se intemplà si inainte cu siese díle, cà turcii dela Oradea venira pana aprópe de Clusiu sí dusera in captivitate pe locuitorii comunei Borsi'a. Diet'a recunósce, cà prin guer'a din acelu anu Transilvani'a scapà de unu mare periculu; reclama inse cu amaratiune la imperatulul, cà in comitat. Bechesiu, Aradu, Biharea, Crasn'a mai multe mosii de ale ardeleniloru le-a luatú fara neci-una judecata si le-a donatu la ómeni de ai sei. Iruptiunea de deunadi facuta la porunc'a lui Copp in Transilvani'a reduce la sapa de lemnu pe multime de tierani; acestora inca se li se faca dreptate. In fine diet'a róga pe imperatulul, cá dupace Apafi e recunoscutu si prin conditiunile

pazei de principe alesu pe viétia, dupace in aceeași pace este recunoscutu si dreptulu tieriei de a'si alege domnu, se oprésca pe Franciscu Rákoczi, cá se nu mai pórté titlu de principe alu Transilvaniei.

In instructiunea secreta diet'a comite lui Mich. Teleki, cá se spuna lui Rhottal si la curte curatu, cà déca nevoile Transilvaniei nu voru fi delaturate chiaru pe temeulu pazei acesteia, ardelenii voru spune la tóta lumea crestina, cà ei prin acea pace nu au fostu re-asiédiati in starea loru de mai nainte, ci mai virtosu, cà ei lipsiti de orice sucursu alu crestinatatei, voru peri preste puóinu. — Cu acestea Teleki merse dela Seghisiór'a la Satumare.

Dela pag. 194 pana la 201 Ioanu Bethlen scrie càte ceva si despre caderea lui Grigorie Ghica, domnului Munteniei, de suferintiele dómnei soóiei sale in Transilvani'a, cumu si despre ticalosiile boieriloru din ambele tieri.

Székelyhid'a se derimà in Decembre. Lui Ioanu Bethlen ii vene se planga din acésta cauza. In aceeași luna pruncutiulu Georgie alu lui Apafi móre in comun'a Catin'a, pre candu famili'a trecea spre Clusiu.

(Va urma).

Calile ferate.

Acésta cestiune este un'a din cele mai importante pe terenulu economiei nationale. In patri'a nóstra inse scienti'a economiei nationale abia de càtiva ani incóce incepù a reversa cevasi radie de lumina, éra acéstea inca numai in un'a parte mica a populatiuniloru. Pare cà este unu farmecu, mai alesu pe ungaro-secui si pe noi romanii, cà chiaru si aceia carii amu invetiati si invetiamu càte ceva pe la scóle, de scientiele matematice si de cele fisice si de cestiuni practice ne ferimu, ba unii dintre noi ne damu aerulu, cá si cumu le-amu despretiui. Ce se facemu, asia amu fostu instruiti si educati in trecutulu nostru celu dorerosu, nu este culp'a nóstra, este inse de siguru marea nóstra nefericire, cà stamu acílea, unde ne vedemu. La moldavo-romani facu esceptiune in acestu respectu acei teneri, carii camu dela revolutiune incóce invetia in Franci'a, unde susu numitele scientie se propunu si se invetia mai bine decàtu ori care altele.

Compatriotii nostrii neromani au unu vechiu pro-verbu, care se reduce la temperamentulu nostru celu apaticu, nepasatoriu, indiferentu; ei adeca ori-candu isi dorescu vreunu bine mare, dícu: „O de asi avea eu mentea cea diin urma a vlachului.“ Acésta insémna la ei atàta, cà romanulu dupa ce pate reu, dupa ce dà de daune si de calamitati, apoi reflectandu la ceea ce patí, iti scie spune prea nemeritu si prea frumosu, cumu ar fi trebuitu se cumpete, se faca, se deréga, pentrucá se castige, pentrucá se nu perda, se nu patia, se nu sufere.

Nu se p^ote nega, c^à la noi inca s'a vorbitu si s'a scrisu din candu in candu si despre calile ferate, adeca ne ocuparamu de ele camu atunci, candu ne lipsea altu obiectu de conversatiune. Apoi éca, camu din acésta cauza moldavo-romanii perdu la calile loru ferate, pentru câte apucara a da concessiuni, celu puçinu 15 milióne franci, cu tóte interesele loru pe 90 de ani inainte; éra romanii de dincóce? Dumnedieu se ne apere, cá se nu ne vina mintea nóstra romanésca tocma la urma, candu apoi va fi prea tardiu.

La noi inse s'a intemplantu si mai multu: s'au vediutu adeca ómieni, carii au sustienutu, c^à drumurile ferate nu sunt de nasulu nostru, c^à noi se nu le dorimu, c^à-ci poporul nostru inca nu ar fi matoru pentru cali ferate.

Dati se dícemu cu totii, c^à nu suntemu matori pentru calile ferate, c^à-ci intru adevéru asia si este; ne rogamu inse, cá se binevoiti a ne numí unu singuru poporu in tóta Daci'a, Panoni'a, Sarmati'a si in Iliricu, care se fia mai matoru pentru cali ferate si navigarea cu vapóra, care sunt una revolutiune sociala si politica in stilu colosalu. Intr'aceea noi mai scapamu din vedere unu lucru micu, éra acela este, c^à pe noi romanii dincóce de munti sufletu de omu nu ne intréba, déca suntemu matori séu nu, déca voimu séu nu voimu cali ferate in patri'a locuita de romani, ci iti venu regimulu si legislativ'a, capitalulu si technic'a, consulta si decídu; edifica si trecu preste tine cu locomotívele, precumu sbóra passerile pe de-asupra capulu teu; pentruc^à ce le pasa acestoru factori ai statulu si ai societatei europene, de reulu ce te intempina pre tine, candu binele sí castigulu loru este cu totulu extraordinariu de mare. Pentru ei reulu ce'ti facu tie, nu cade neci-decumu in cumpana; celu care nu p^ote alerga alaturea, remane, cade, dispare de pre scena, precumu disparu tiernii marei pentru celu care se departa cu corabi'a p'intre valurile ei. Intr'aceea noi ne perdemu tempulu nereparabile cu alte si alte cestiuni sterpe, séu numai imaginate; ne certamu, precumu díce proverbulu nemtiescu, despre barb'a papei, séu despre limb'a in care va fi vorbitu sierpele cu mam'a Ev'a in Paradisu; cercetamu calitatea caramidei, din care s'a storsu apa; voimu se aflamu de siguru, câte palme va fi luatú Arie in tempulu sinodulu dela Nice'a, si alte cestiuni de acestea, despre care unii credu, c^à fara deslegarea matematica a loru, nationalitatea sí patri'a nóstra romanésca nu aru mai avea neci unu viitoriu.

Asia dara tocma pentruc^à nu suntemu matori, tocma c^à-ci amu remasu atátu de multu inapoia altora, se ne stergemu odata ochii, se ne scuturamu, se ne sufulcamu maneele, in c^àtu déca astadi nu suntemu in stare de a face mai multu, incái se properamu a invetia iute sí bine dela altii totu ce ne lipsesce. Cautati numai inpregiuru aici acasa la noi: neci ingenieri, neci mecanici, neci macaru conductoru nu affi din midiuloculu nostru; apoi inse totu noi

protestamu sí sbieramu in contra invasiunei strainiloru. Déca nu mai sta necidecumu in poterea sí vointi'a nóstra de a evita, abate, departa dela noi aceea ce credemu c^à este reu pentru noi, se fimu mai prevedietori, mai nepregetatori, mai prudenti, sí se ne adoperamu a întorce reulu relativu spre binele si in avantajulu nostru.

Asia este, ungaro-secuui si sasii inca nu sunt multu mai buni dec^àtu noi pe terenulu ce ni se deschide si despre care este vorb'a, c^à-ci in adevéru ei inca simtu adesea, c^à aru avea trebuintia de mentea romanulu cea din urma. P^ote fi inse nescienti'a loru consolatiune pentru noi? Nimicu mai puçinu dec^àtu acésta. Suferimu cu totii, unii din caus'a nesciintiei, altii pentru egoismulu celorulalti. C^àtiva dintre sasi au inceputu a pricepe incái atata, c^à pe terenulu economiei nationale in patri'a comuna trebuie se lucramu in solidaritate unii cu altii, adeca alaturea, umeru la umeru. Celulaltu elementu inse séména, cá sí cumu s'ar simti atátu de tare, in c^àtu se nu aiba trebuintia de concursulu, ne cumu alu romaniloru, dara neci alu germaniloru celoru mai luminati; ei voiescu se scia totu, adeca si aceea ce nu au invetiatu neci-unadata.

Créda altii ori cumu le place in cestiuni, precumu este si acésta a calilor ferate; éra noi, mai dícu una-data, se ne desteptamu, pana nu trecu evenimentele preste noi la ordinea dílei.

Aici in Brasiovu se afla infientiatu unu comitetu, ce se numesce alu calilor ferate, compusu din mai multi membrii alesi din tóte trei nationalitatile. Chiamarea acelu comitetu a fostu sí este de mai multi ani incóce, a se ocupa inadinsu numai cu cestiunea calilor ferate, a trage neincetatu informatiuni despre stadiulu in care va fi ajunsu aceea, a cere dela comuna, dela magistratu, dela comerciu si industria, cá in casuri de necesitate sí de periculu, ce ar amerintia pe acésta cetatea si districtulu, séu prin incercarile altora de a deturna de aici directiunea calilor ferate, séu de a le da de aici inainte vreuna directiune rea, se se ia mesuri aparatórie, prin petitiuni, memoriale, deputatiuni si alte midiulóce; a informa totu-unadata si a dilucida cestiunea pe calea publicitatei, ori candu se simte si acésta necesitate.

In siedinti'a sa din ³⁰/₁₈ Aprile acelu comitetu isi descoperi dorinti'a, cá cei siese articuli ai mei scrisi in cestiunea calilor ferate si publicati in „Romanulu“ din Aprile a. c. se se reproduca sí in patri'a nóstra in vreuna foia romanésca. Fiendu-c^à foile politice séména a fi ocupate preste mesura cu cestiunile dílei, cu afaceri curente, cu sciri locali, asia a remasu, cá se facemu locu dísiloru articuli in colónele acestei foi, destinate dupa opiniunea nóstra a se ocupa c^àtu mai desu cu cestiuni practice, fara care teoriile din scóle nu aru avea neci unu intielesu sí neci unu scopu. Non scholae, sed vitae discimus.

In cestiunea calilor ferate se jóca sí la noi in tempulu de fatia intrige c^àtu se p^ote de mari. Inte-

rese strinsu nationali, altele locali si érase altele multe personali au incurcatu si ametitu capetele multora, in càtu se nu mai scia, ce se mai intempla cu tiér'a loru sí cu densii. (Voru urma articolii nostrii din Rom.)

Thali'a si Melpomene in Transilvani'a.

(Fine).

In Septembrie alu an. 1836 primindu eu amical'la invitatiune dela comerciantii din Brasiovu, pentrucá se le ajutu a infiintia una scóla normala romanésca, deschidindu apoi in 1838 aici si cele duóe foi periodice romanesci, nu sciu ce s'a mai alesu din „teatrulu nostru dela Blasiu,“ mi s'a spusu inse, cá vreo duoi ani ilu mai folosira unii teneri. Imi mai aducu aminte si de nesce scrisori, in care nu mai sciu cine denuntiá pe clerici, cá cei carii au succesu in seminariu dupa noi, isi batu jocu de acelea decoratiuni castigat cu banii publiculu nostru, si cá de va merge totu asia, se va alege nimicu din ele. Am cutezatu a le scrie si a'i roga, cá se crutie acelea lucruri; am primitu inse dela vreo duoi inisi unu respunsu scrisu in termini alesi atátu de bine, in càtu aceia aru fi potutu ocupa locu in orice pasquilu, precumu au esitu si in tempurile nóstre la moda. Mai tardíu am aflatu, cá in adeveru acelea decoratiuni jacu aruncate intr'unu podu, unde le-au rosu siórecii in tóte partile loru. Asia dara anteiuilu embrione de teatru romanescu transilvanu devení parte cuibu, parte nutrementu sióreciloru, éra memori'a lui fu pastrata càtiva ani de catra acelea boieróice din tienutulu Blasiulu, precumu era baronés'a Splényi dela Panade si altele, care invitate fiindu si-dumnealoru la „oláh teátrom,“ (cá pe atunci neci-unu un-guru nu scia ce este szinház, ci numai teátrom), nu se potea mira destulu audiendu, cá in limb'a valacha inca se póte joca teatru, si cá aceea inaltiatu pe scena, suna multu mai frumosu, decátu in gur'a curteniloru. . . . Apoi ce e dreptu, candu vei cauta bine, tenerimea de atunci neci cá se sbuciumá in modu atáta de naivu pentru infiintiarea teatrulu, decátu din singur'a ambitiune, cá se arate romaniloru si neromaniloru, cá limb'a romanésca inca este frumósa, cá ea inca are dreptu la viétia si la cultura, cá ea (si pe atunci) cutéza se ésa in publicu, in audiulu lumei, ce pretende a fi cultivata. Tenerimea dintre anii 1831 si 1836 atáta pricepea, mai multu nu prea.

Pre candu me mutasem eu la Brasiovu, aici se aflá un'a societate dramatica germana bunicica; éra in urmatoriulu anu vení un'a societate de opere, totu germana, inse un'a din cele mai bune, din câte cal-casera vre-unadata pe locurile acestea; cá-ci adeca acea societate venea dela Bucuresci, unde in lipsa de un'a italiana, fusese chiamata inadinsu dela Vien'a; éra apoi societatea mai inalta din Bucuresci tienea tocma si pe atunci multu la music'a vocala si instrumentala européna. Pana pe la a. 1848 limb'a germana era fórté puçinu cultivata in familiile romanesci din Brasiovu, cu tóte acestea la opera mergea mai

multe familii, pentrucá music'a este limba universalá, intielésa de toti, càti se bucura de audiulu musicalu. Intre acestea la Bucuresci incepuse a se forma inca din a. 1834 un'a societate romanésca sub protectiunea mai alesu a repausatulu patricianu Ioanu Campineanu, demnu de memori'a posteritateri pentru frumósele sale virtuti cetatiene. Acea societate se incercá in drame si in vodevile; unii brasioveni carii petre- cea in Bucuresci, reintorcénduse spunea cá de unu lucru de raritate mare, cá in capital'a Munteniei este teatru romanescu. Noi cu dn. Cipariu veduseramu acolo vreo duoe piese reprezentate in a. 1836, ne sí luaseramu unele informatiuni despre starea „societa-tei filarmonice“ dela insusi Ioanu Campineanu, care cá si alti càtiva barbati de scientia, séu altumentrea de renume, ne primise cu multa ospitalitate si chari-tate. Din sum'a acestoru impregiurari se nascù ide'a, cá tenerimea romana din Brasiovu inca se se incerce a forma un'a societate de diletanti, de care sasii avea un'a. Inse care tenerime? Aici nu era neci liceu, neci seminariu, neci macaru gimnasiu romanescu, pen-trucá se'ti alegi junisiori, sí destepti, sí adapati in scientie, ci erai constrinsu a recurge la tenerimea din clasa comerciantiloru, care fórté arareori este in con-ditiune de a se ocupa cu asia ceva. Se mai refle-ctamu inca si la prejudetiulu, la superstitiunea chiaru, ce domnea pe atunci la noi cá si pe airea si mai domnesce in parte pana in dio'a de astadi, asupra a totu ce se numesce teatralistu, actoriu, actritia, a-deca tocma intru intielesulu si in spiritulu, in care se luá in antic'a Roma republicana cuventulu Histrio, séu in Europ'a de inainte de 1790 cuventulu Come-diantu. Cu tenerimea de secsulu barbatescu ar fi mai mersu óresicumu, éra cu cea de secsulu femeiescu un'a-data cu viétia nu. In fine totusi duóe familii de frunte se induplecara a lasa pe ficele loru, ambe de câte 11 ani, cá se jóce nesce role de copilitie. Dupace se castigà atata, cei duoi profesorasi de a-tunci pasiramu mai departe, adeca la colecta, cu scopu de a ne castiga cortine si alte lucruri necesarie. Adeca se ne intielegemu: pe atunci nu potea fi vorb'a, cá in asia numitulu teatru nemtiescu de aici se se dea representatiuni romanesci. In fine trei cortine si 3 parechi de sufite au fostu gat'a in Decembre 1838, inse facute pe creditu de repaus. Schnell, docente de pictura, pana candu se voru aduna banisiori din ven-diarea biletelor, pentrucá din colecta nu a esitu mai nimicu. Asia in 7. Ianuariu 1839 (26. Dec.) s'a re-presentatu in Brasiovu prim'a piesa romanésca in sal'a ce se aflá pe atunci in casele lui Langer (astadi pre-facuta si adaptata altumentrea). Subiectulu piesei nu'lu mai tienu minte, sciu numai atáta, cá era una piesa de salonu, tradusa de mine ce mai sciu eu de unde*), éra rol'a principala a unui ostasiu invalidu, care se aflá in sierbitiulu unui colonelu, o avuse repausatulu

*) In Nr. tr. am dísu, cá n'am pastratu nimicu din câte am scrisu pana in etate de 25 de ani. Uitasemu versurelulu Murasiu Murasiu, apa lina etc. si inca unulu pastorescu.

Andrei Murasianu. Mic'a piesa placu atutu de multu, in catu dede familiiloru materia de conversatiune pe cateva luni inainte. Acea generatiune mai vediuse unele piese reprezentate totu aici in Brasiovu intre anii 1821—1823, adeca pe tempulu fugei celei mari a moldavo-romaniloru, inse nu in limb'a romanésca, ci in cea elina; de aceea ómenii sí facea comparatiune intre acelu trecutú si acelu presentu alu loru. Acea placere inse fu insocita si de unu incidentu fórté uritiosu. Cátiva studenti de alta nationalitate se stracurasera in susu pe galeria. La esirea publiculu din sala unii din ei incepura se strige: Zwiebeltheater! Bläschtheater! Tenerimea romanésca mandra de succesulu seu, iritata prin insultele ce audise, incepu se impartia la pumni si ghiolduri, de unde se escá bataia de strata, care fu molcomita de betrani cu destula greutate, pentrucá in dio'a de s. Ioanu se reincépa cu atáta favóre, in catu se vediu necesitatea de a cere patróla ostasiésca spre reinfrenarea ei, pentrucá la septeman'a se se reinnoiésca si a trei'a óra, candu apoi auctoritatile municipale in cointielegere cu rectoriulu colegiului evangelicu luara mesuri serióse in totu respectulu. Dela 1839 pana la 1855 s'au mai formatu in Brasiovu de cateva ori societati de diletanti, pana candu tenerimea se incumetu a si incerca poterile sale si cu vreo duóe tragedii, precumu Regulus, Treidieci de ani din viét'a unui jocatoriu de carti s. a. Intr'aceea se indupleca un'a mama cu fetitiile sale a lua asupra si cateva role, cumu si 2 fetitie din alte 2 familii, acestea inse numai pentru câte una-data. Intre anii 1841—1844 diletanti romani castigara unu sucursu bunicelu dela un'a societate unгурésca, care venise aici, pentrucá in limb'a magiara se nu póta face neci-una tréba, in catu se si desfacu. Una cantarétia in vodevile si 2 barbati cunoscea binisioru limb'a romanésca, in catu anume in vodevile mergea de suferitu.

Mai insemnamu, cá din an. 1841 inainte reprezentatiunile romanesci se dá in sal'a cea mare dela „Sóre,“ mai apoi tocma in teatrulu germanu din cetate, pentrucá acumu incepusera a se preface opiniunile ómeniloru. Inse nu tienu minte, cá se se fia jucatu in câte unu anu mai multe cá 2—3 piese, cá-ci de ar fi fostu mai multe, publiculu „ar fi obo-situ.“ Din momentulu in care teneric'a Thalia romanésca se vediu intr'unu edificiu, care 'si avea decoratiuni indiecitu mai multe decâtu era ale sale, (care costasera abia 400 fr. mon. conv.), prin urmare totu mai semená a teatru, acelea decoratiuni romanesci inca ajunsera pe urm'a celoru dela Blasiu, totu intr'unu podu, susu la capel'a romanésca din cetate, pentrucá si acestea se fia de culcusiú sióreciloru si clotianiloru din „tier'a Barsei.“ Pe la 1855 neci urm'a loru nu se mai aflá.

Acela care ar avea placere se culéga si mai multe date despre fragedele incercari ale romaniloru din Brasiovu, de a prepara terenulu prin diletanti, incependu dela 1838 pana in dio'a de astadi — cá-ci

éca si estempu se mai formá un'a societate de diletanti, — adeca in cursu de aprópe treidieci si duoi de ani, nu are decâtu se foiésca prin Gazet'a Transilvaniei, mai alesu pe la lunile Ianuariu, Aprile si Maiu, pe unde va afla mai multe urme de succese, si mai maricele, si mai mititele; unu lucru inse nu va descoperi nicairi la generatiunea care se trece, cá adeca se si fia deschisu vreuna data graiulu seu vre-unu omu dotatu cu stare materiala considerabila si se fia dísu: Voiescu se lasu unu simbure de fondu si pentru infientiarea unui teatru romanescu. Se vede cá cu tóte incordatiunile unoru ómeni din generatiunea ce merge apunendu, cu totu zelulu loru de a face, cá limb'a romanésca se resune nu numai de pre ambonu si de pe tribuna, ci si de pre scena, terenulu pentru acésta planta fórté delicata inca nu este preparatu de ajunsu, si ne tememu fórté, cá Thali'a nu voiesce se si aléga locu de residentia necairi, pe unde nu este sigúra atátu de protectiunea vigorósa a Minervei si de ajutoriulu diurnu alu sororiloru sale muse, catu si sigúra de loviturile barbare ale despotismulu, cá si de insultele superstitiunei si ale prejudetieloru omenesci, care in Thali'a nu voiescu a recunósce neci-decumu simbolulu artei, ci numai pe reprezentant'a placheriloru brutali. Este prea adeveratu, cá adeptii si adeptele densei adesea 'iau compromisú fórté greu renumele si o au degradatu pana pe treptele infime ale societatei omenesci, o au aruncatu din Olimpu de-a dreptulu in partile cele mai scárnave ale cetatiloru mari, in catu in acea stare degradata tocma si amicii densei s'au genatu de apropierea ei. Totu asemenea este adeveratu, cá mai tóte musele se ferescu de acea parte a omenimei, care se simte nefericita si care spune la tóta lumea, cá este nefericita. Musele stau si intra numai pe acolo, pe unde intempina fetie ilarie, care sunt espre siunea indestularei si a óresicarui gradu de fericire pamentésca. La popórale ferecate in lantiuri, la individii moribundi, ele nu cauta ospitalitate si nu o acceptéza; neci am auditu vreuna-data, cá ele se si fia opritu pasulu loru in regiuni si steppe domnite de barbaria, séu intre fientie omenesci orbite de superstitiuni secularie si inbrancite intru intunecimea neciintiei, pentrucá precumu atinseramu mai susu, ele fara ajutoriulu Minervei si fara protectiunea Vestei virgine, semena prea multu orfaneloru persecutate de sórtea rea. Tocma inse din cauzele aieptate aici, barbati carii voru fi simtiendu in peptulu loru vocatiunea de a prepara si la noi locuintia si asilu museloru si anume Thaliei, sunt datori a medita fórté seriosu la conditiunile, fara a caroru inplinitie scopulu séu nu se va ajunge de locu, séu fórté tardíu si in modu fórté imperfectu.

Aparitiunea dómnei Fanni Tardini, a domniloru Milo si Pascali dincóce de Carpati pe scen'a romanésca cu societatile dumnealoru dela a. 1863 incóce, adeca tocma de candu a inceputu se se audia aici limb'a romanésca si de pe tribun'a legislativa, remane

cá se fia apretiată de catra vreuna alta pena, mai juna, mai vigorósa, mai apriga, decâtu ar potea se mai fia a nóstra vreuna-data. Venirea acestoru societati a facutu la noi unu feliu de epocha pe terenulu artei, ceea ce atátu criticulu, cátu si simplulu recensente nu va potea perde din vedere. Ele aflaseră terenulu preparatu cevasi. Pana la ce mesura l'au preparatu densele, si pe ce trépta va fi standu astadi desvoltamentulu gustului pentru arta, acésta are se ni-o spuna si unulu si altulu.

Din catagrafi'a facuta pe 31. Decembre 1869.

Conscriptiunea locuitorilor din tierile sí staturile imperiului numitu pana eri austriacu, éra astadi austro-ungurescu, trebuie se ne intereseze in totu tempulu si din tóte punctele de vedere. Acea conscriptiune, séu catagrafia, numeratura de poporu, este, cumu amu díce, inchiaieta cu terminu de 31. Dec. 1869, inse nu este inca cunoscuta in totalitatea sa, din cauza cá birourile statistice inca nu avura tempu de ajunsu spre a culege, ordiná sí sumá intregulu materialu immensu adunatu din acea operatiune; apoi fiinducá se póte presupune, cá acelea lucrari voru cere tempu si mai multu pana la definitiv'a loru inchiaiere, credemu cá nu va fi de prisosu a comunica la loculu acesta unele date statistice, care apucara a fi constatate si autenticate pana in Maiu a. c.

In Ungari'a cu Banatulu, in Transilvani'a, Croati'a si Slavoni'a, inse fara confiniulu militariu, numerulu locuitorilor a fostu 15 milióne si 5000, prin urmare cu vreunu milionu si diumetate mai multi, decâtu in anulu 1857, candu se facuse numeratur'a din urma. Cumu se inpartu acesti locuitori dupa nationalitati si confesiuni? Dupa nationalitati? A lipsitu acésta rubrica, prin urmare va remanea locu la conjectura. Dupa confesiuni? Numeratur'a va fi autentica, déca se va compara, colationa, cu matriculele bisericesci, atunci sí dóra neci atunci.

Din tierile germano-slave (Cislaitani'a) e cunoscutu pana acuma numerulu locuitorilor din cele mai multe cetati si orasie mari si mici, din care noi insemnamu numai pe acestea:

In archiducatul austriacu inferioru.

Vien'a	622087
Comunele din apropierea Vienei	203078
Wiener-Neustadt	18077

Celelalte orasie din Austri'a inferioare au dela câte 4000 pana la 8500 locuitori.

In Austri'a superioare.

Lintiu	30519
Steier	13392
Ischl	7126
Vels	6827

In ducatul Salzburg.

Salzburg (Salzburg)	19325

In Stiri'a (Steiermark).

Gratiu	80732
Marburg	13085
Leoben	5091
Cilli	4203

In Carinthi'a (Kärnten).

Clagenfurtu	15200
Ober-Willach	5723
Feldkirchen	5316

Carnioli'a (Krain).

Laibacu	23032
Gurkfeld	6000

Triestu, Goritiu si Gradisc'a, Istria.

Triestu (Tergestum) cu miculu seu tienutu	1200050
Goritiu (Görz)	16823
Cherso	8095
Castelnuovo	7423
Dignano	6405

Tirolu si Voralberg (Predealu).

Enipontu (Innsbruck)	16810
Tridentu (Trientu)	17003
Bozen	9357
Dornbirn	8486
Levico	6250
Hall	5022

Boemi'a.

Praga	157275
Pilsen	23681
Reichenberg	22394
Budweis	17465
Smichov	15401
Warnsdorf	14400
Eger	13441
Carolinenthal	13387
Kuttenberg	12764
Kladno	11066
Aussig	10933
Teplitz (ape minerale)	10174
Leitmeritz	10023

Mai sunt alte 13 orasie, dintre care cea mai poporata, adeca Przibram, are 9825, éra cea mai mica, adeca Königgrätz, are 5410 locuitori.

Din acestea cifre inca se cunoşce, ce minunatu de bine este reprezentata burgesi'a cu avutiile sale in Boemi'a, alu carei teritoriu este mai micu decâtu alu Transilvaniei.

In Moravi'a.

Brünn	73464
Iglau	20112
Prosznitz	15717
Olomuti (Olmütz)	15231
Sternberg	13479
Znaim	10600
Kremsier	9823
Neutitschein	8645
Schönberg	7285
Prerau	7000
Zwittau	5781

In Silesi'a.

Tropavi'a (Troppau)	17134
Bielitz	11059
Jägerndorf	8407
Freudenthal	6440

In Galiti'a.

Leopole (Liow, Lemberg)	87105
Drohobycz	16884
Przemysl	15400
Iaroslav	11166
Suiatyn	10598
Horodenka	10000
Sandec-nou	9800
Bochnia	8040
Grodek	8000
Biala	6558

In Bucovin'a.

Cernauti	34000
Radautiu	9007
Sucé'v'a	7436
Seretu	6486
Cutiuru-mare	6149
Campulungu	5521

Se ne reintórcemu la Vien'a.

Unele diariá, între care sí „Osten,“ au relevatu cu totu dreptulu inpregiurarea, cá aprópe diumetate numerulu locuitoriloru din Vien'a este venitu si asiediatu acolo din alte provincii ale monarhiei si chiaru din alte staturi, cumu si cá acei asia numiti „straini,“ in parte mare a loru sunt de nationalitati diverse de cea germana. Poporimea venita din provinciile monarhiei intregi si locuitoria in Vien'a consta din 125213 barbati si 113001 femei, in suma 238214. Era din tieri straine sunt barbati si femei 22218

Totalu 260432

Din Boemi'a sunt cei mai multi veniti la Vien'a, adeca 54520 barbati si 47022 femei, adeca 101542. Din Moravi'a inca sunt multi asiediatu in Vien'a, adeca 29058 barbati si 28109 femei. Din Ungari'a se afla in Vien'a 19317 barbati si 18197 femei. Din Transilvani'a numai 582 barbati si 311 femei. Si asia mai departe.

Dupa raportulu ministerialu din 24. Maiu poporimea Translitaniei este acésta: In Ungari'a 11109192, in Transilvani'a 2109107, in Croati'a si Slavoni'a 1015906, in confiniu milit. 1185033. Totalu 15429238.

Ad Nr. prot. 122/131 — 1870.

Dela comitetulu asociat. trans. pentru literatur'a etc. *)

R a p o r t u.

Comisiunea esmisa in siedinti'a comitetului din 2. Nov. 1869 § 120 cu scopu de a se consultá asu-

*) Trimisa la Red. in 1. Iuniu, cá aclusu la protoc. sied. Nr. 131 din 12. Maiu a. c.

pra modalitatiei punerei in lucrare a concluseroru aduse de adun. gen. dela Siomcut'a mare in privinti'a proiecteloru coprinse in disertatiunea dlui secret. minist. Lad. Vajda intitulata: „Câteva cuvante de-a dá espresiune solena recunoscintiei nóstre catra barbatii nostri prea meritati etc.“ si totu-odata a'si face propunerile sale in obiectulu din cestiune, — n'a lipsitu a'si dá tóta silinti'a spre a corespunde dupa potentia insarcinarii sale. Deci in siedinti'a sa din 26. Martiu a. c., luandu la pertractare si consultare seriosa, obiectulu din cestiune, a devenitu la acea convingere, cá spre a poté corespunde chiamarei sale, e de lipsa a studiá inainte de tóte, atátu disertatiunea susu amintitului dn. secret. minist., cátu si proiectulu comisiunei resp. a adun. gener. Ceea ce facundu din parte'si, vine cu tóta onórea a'si face raportulu si resp. propunerile sale cu privire la resp. puncte din conclusulu adun. gen. in urmatóriele, si anume:

I. Adunarea gener. prin conclusulu seu de sub p. XXI. lit. a) dispune, cá se se faca unu album despre biografiile barbatiloru nostri celoru mai eminenti, carii s'au distinsu prin fapte pentru inaintarea literaturiei si culturiei nationali, insarcinanduse comit. asoc. a face spre scopulu acesta, pregatirile necesarie, si a susterne la viitori'a adun. o propunere in privinti'a modalitatiei efectuierii corespunditorie.

Comisiunea recunósce importanti'a cea mare a acestui conclusu din tóte punctele de vedere, recunósce si acea, cá spre a se poté aduce in deplinire dupa meritu si cuvenentia, se recere mai inainte de tóte procurarea materialeloru si a dateloru necesarie, date autentice, sigure si afara de tóta indoiél'a, care se oglindeze cu tóta fidelitate, sórtea, faptele, lucrarile, opurile, spiritulu aceloru caractere mari, pre care voimu a le eternisá si a le propune presentelui si posteritatiei nóstre, cá modele, cá ecsemples de imitare, insufletire, stima, apretiuire si admiratiune; se cunóscemu si epoc'a si inpregiurarile, in care au traitu, au lucratu, s'au luptatu, séu cá au si suferitu in interesulu promovarei culturiei si literaturiei, si prin urmare a inaltiarei si fericirii nationali; aceste date in sensulu mai susu indigitatu, in cátu e cunoscutu comisiunei, pana acumu in parte insemnata ne lipsescu; deci e de lipsa a ni le procurá cu ori-ce pretiu, ér procurarea se poté esoperá, dupa modest'a-ne opiniune, numai cu concursulu totororu barbatiloru competenti in asta privintia, concursu impreunatu chiaru si cu sacrificia materiali din partea asoc.

Deci dara comisiunea avendu in vedere motivele espuse, e de acea parere, cá pana candu ne lipsescu datele reacerute, nu se poté compune neci albumulu de biografiile barbatiloru eminenti, asia dupa cumu ar pretende meritulu, demnitata si importanti'a ataroru caractere, pre care voimu ale perená si dupa cumu se cuvine, cá o natiune demna, se'si manifeste respectulu, stim'a, veneratiunea si devotamentulu seu, facia cu virtutile si faptele ilustriloru si prea meritatorulu sei barbati.

Prin urmare subscris'a comisiune crede, că realizarea susu-atinsului concludu alu adunarei gen. nu s'ar poté ajunge mai cu inlesnire, mai siguru si mai corespundietoriu scopului, decâtu pre calea concursuale, pentru aceea isi ia voia a face aceea umilita propunere, că comitet. asoc. se benevoiésca a recomandá viitórei adun. gen. escrierea de premia pentru elaborarea de biografii, relative la aceli barbati re-pausati, ce merita a se eternisá din partea natiunei. Opurile intrate astfelu, censuranduse si aprobanduse, se se tiparésca pre spesele asoc. punenduse in fruntea biografiei fiacarui barbatu destinsu, si portretulu aceluia, potenduse acela procurá pre câtu se póte mai genuinu.

Comisiunea crede, cumu-cà asoc. nóstra pre calea indigitata, deveniendu in posesiunea unui albumu, pre câtu se póte de fidelu, macaru a unoru dintre barbati sei celi mai destinsi pre terenulu culturai si literaturai nationale, prin acésta totu-odata s'ar poté realisá mai cu efectu, si celelalte dorintie si resp. propuneri ale dlui diserente, recunoscute si de comis. resp. a adun. gen., propuneri relative la eternisarea memoriei barbatiloru distinsi prin monumente sepulcrali, fundatiuni pre numele loru etc.

Catra acésta comisiunea este convinsa, cumu-cà asoc. si comit. seu cá organe nationale, isi tienu de o datoria sacra, si pana candu s'ar poté statori susu atinsulu albumu, carele recere studiu, sacrificia si midiulóce, a sprijini din partele cu tóta puterea si influenti'a sa morala tóte acele midiulóce si cali, care potu conduce la realizarea scopuriloru nobile, timentatórie la glorificarea si eternisarea barbatiloru nazionali, ilustru si meritati, conformu chiaru si dorintiei espresse de susu laudatulu dn. secret. minist. in disertatiunea sa.

II. Prin concludulu de sub p. XXI. lit. d) adunarea gen. a decisu: se se faca unu registru (o forma de carte de auru), in care se se introduca numele acelora, cari se distingu prin beneficia, pentru inaintarea literaturai rom. si culturai poporului rom., incredintienduse conducerea acestui registru comitetului asoc., cu indatorirea, cá la fiacare adunare gen., se tréca in raportulu seu, si relatiunea numeloru acelor benefactori, pre cari in decursulu anului, i-a aflu demni, cá se fia introdusi prin asoc. in proiectatulu registru séu carte de auru, ceea ce nu se va poté inse intemplá decâtu numai dupa aprobarea adun. gen.

Comisiunea e petrunsa de efectulu salutariu alu acestui concludu, déca s'ar poté realisá, cà-ci prin acésta s'ar dá unu tribut meritatu de recunoscintia, acelor barbati distincti ai nostri, carii se eterniséza prin spriginirea asoc. si instituteloru nóstre de cultura si literatura, prin crearea de stipendia, prin fundarea si ajutorarea instituteloru de invetiamentu, séu prin alte sacrificia materiale facute si facunde in interesulu culturai poporului nostru, si fiendu-cà atari beneficia si sacrificia au de scopu, latirea culturai si bunei stari preste totu, intre poporulu nostru, pentru

aceea asociat. cá asiedimentu nationale, neci cá poté, fara de scuitórea datoriei sale morale, se remana indiferente fatia cu recunoscintia, stim'a si apretiuirea datorita ataroru barbati; pentru aceea comisiunea e de opiniune, cá se se si duca dupa potentia, in deplinire adeseori mentionatulu concludu.

Comisiunea cugeta, că acelu concludu s'ar poté realisá asia, déca comitetulu in decursulu anului si-ar procurá datele si informatiunile necesarie despre benefactorii si fundatorii nazionali, celi mai distinsi, si acestea date s'aru poté castigá atátu nemidiulocitu prin comit. mai alesu in ceea ce privescu sacrificiele atingátórie de interesulu asoc., câtu si pre calea diuarielor nationale, care nu trecu cu vederea atari fapte generóse si nobile, si le aducu la cunoscintia publicitatiei, si in fine, mai alesu pre calea despartimentelor cercuale ale asoc., cumu si prin a altoru barbati competenti si interesati de sacrificia publice. Din motivele aceste deci, comis. afla cu cale a propune, cá acestu concludu, in interesulu generalisarei aceluia, se se impartasiésca pre calea diuarielor romane in totu cuprinsulu seu, cu resp. despartimente cercuale ale asociat., cu rogarea de a relationá din tempu in tempu, despre atari benefactori si sacrificatori, aratandu cu esactitate si sumele sacrificieloru, ajutorieloru séu fundatiuniloru facute, cumu si scopulu destinatiunei acelora.

Er comitetulu pre bas'a ataroru relatiuni esacte ducendu unu protoc. speciale, se raportéze la fiacare adun. gen. despre atari benefactori, cari meritéza distinctiunea si apretierea natiunei, si apoi dupa urmat'a aprobare a adun. gen., numele loru se se tréca in asia numit'a carte de auru, pre langa o scurta notitia biografica, alaturanduse la aceea, dupa potentia si portretele respectiveloru.

Atare carte de auru se fia adjustata intru unu modu pre câtu se póte mai gustuosu, asia câtu si form'a se corespundia numelui.

III. Adunarea gen. prin concludulu de sub p. XXI. lit. g) a decisu, cá in favórea ajutorarei starei materiale fórté mesere a romaniloru locuitori in partile muntóse cu totulu neproductive, se se provóce membrii asoc., cari locuescu in atari tienuturi si cunosc relatiunile locali, cá se adune unele date necesarie, cumu sunt: a) numele acelor tienuturi si comune, care se afla intre impregiurari mai vitrege in privinti'a procurarei midiulóceloru de traiulu vietiei; 2) caus'a si gradulu lipseloru observate; 3) starea agriculturai, culturai viteloru si a industriei; 4) soiulu producteloru brute; 5) in câtu se pórtá cu aceste negotiataria si in câtu se intrebuintiéza de fabricate, si in fine 6) care suntu acele producte brute, ce remanu in resp. tienutu de totu nefolosite si cari prefacute in fabricate, s'ar poté manúá cá negociu? Aceste date se le comunice comit. asoc., carele apoi se faca in privinti'a acésta si se susterna la adunarea gener. fiitoria, unu proiectu precisu.

Comisiunea consultanduse asupra modalitatiei pro-

curarei datelor recerute in punctele mai susu insemnate, a devenitu la convingere, cumu-cà, dupace asoc., are degia comitete cercuale infintiate si infintiate in totu teritoriulu asoc., celu mai corespondietoriu midiulocu pentru procurarea susu-amentiteloru date ar fi, cá comit. centralu, se se adreseze in asta privintia catra comitetele din despartimentele cerc. ale partiloru muntóse si neproductive, pentru aceea si face propunerea, cá conclusulu resp. alu adunarei gen. comunicanduse cu despart. cerc. ale muntiloru apuseni, totu-odata acela se se poftésca, cá se asterna incóce càtu mai curendu datele necesarie, indigitate in p. 1—6 din cestiunatululu conclusu, cá asia apoi acestu comit., pre bas'a aceluor date, la tempulu seu, se póta elaborá unu proiectu despre modulu, ce amesuratu impregiurariloru asoc., 'lu va aflá mai corespondietoriu, spre a veni, dupa potentia, in ajutoriulu imbunatatirei starei materiale a locuitoriloru romani din muntii amentiti, care proiectu apoi se va substerne adunarei gen. spre ecsaminare si aprobare.

Sibiu, 26. Martiu 1870.

Bradu, capit. Rosc'a, senat. I. V. Rusu, m. ref.

Cartile daruite dela tipografi'a statului din Bucuresci.

In Nr. 23 alu Transilvaniei din 1869 s'au publicatu catalogulu cartiloru trimise din porunc'a dlui M. Cogalniceanu, fostu ministru de interne, spre a se inparti pe la bibliotecele si instituttele romanesci. Acelea carti s'au inpartitu de multu. — Dara fiendu-cà din unele parti totu se mai ceru din trensele; ne vedemu indemnati a publica aici tóte adeverintiele càte ne venira nóue din Transilvani'a in acésta afacere, pentrucà cele din Ungari'a nu s'au inpartitu din Brasiovu, ci conformu ordinulu datu dela Bucuresci, s'au inaintatu tóte la Pesta, de unde s'au si inpartitu. Adeverintiele càte ne venira sunt acestea: Nr. 107/1869.

Prea onoratulu Domnu Georgie Baritiu!

Marinimós'a ingrijire a ilustriloru si prea stimatiloru frati din Romani'a, prin care s'a ordonatu din partea dlui ministru alu afaceriloru interne de acolo cu Nr. 14551 la directiunea imprimariei statului, impartasirea càtu a bibliotecii si a scóleloru nóstre cu cartile didactice si juridice, càtu si a scóleloru normale din Satulungu si Zernesci cu cartile didactice, care sunt in list'a ce o am priimitu cu pretiu't'a charthia a on. domniei vóstre din 6. ale lunei presente, specificate, ne-a ridicatu cu atátu mai multu simtiemintele de recunoscintia si profunda multiamire, cu càtu buna-vointi'a si ajutoriulu de care ne bucuramu din partele, este celu mai poternicu sprijinu alu institutului nostru de invetiamentu, dela care mai cu séma depinde prosperarea culturei si fericirei aceluora, carii se nutrescu in elu.

Deci ve inpartasimu on. domnule, cá s'a dispusu din partea subscrisi eforii, se vi se rebonifice specele cu primirea aceluor carti inpreunate, in moneda sunatóre cu 10 fr. 41 cr., adeca diece fiorini 41 cr. v. a., si totu-odata se se ridice dela on. dumneavóstra acele carti.

Avemu onóre a ne desemná ai on. dn. vóstra, Efori'a scóloru centrale romane ort. resaritene

Damianu Datco,
presiedinte.

Brasiovu, 15/3. Noembre 1869.

Cumucà cartile iuridice si didactice insemnate in acésta lista, si anume: câte 4 ecsemplaria pentru Sibiu si tienutu, éra câte 2 ecs. spre a se inaintá la Blasiu in primirea dlui canonicu Tim. Cipariu, s'au primitu in tocoma, fara de neci o scadere, se adeveresce prin acésta. Sibiu, in 25. Nov. c. n. 1869.

Dela secretariatululu asoc. trans.

I. V. Rusu mp.

secret. II. alu asoc. trans. rom.

Multu stimate Domnule!

Nu e de multu, precumu este binecunoscutu si domnieitale, de càndu dupa multe osteneli si necasuri, cu ajutoriulu lui Ddiu ajunseramu a infintjá si in comun'a nóstra Zernesci un'a scóla primaria cu trei invetiatori.

In urm'a acésta amu pusu si bas'a infintiari unei bibliotece pre langa acésta scóla, precumu trebuie se fia de acestea la tóte scólele; dara tocoma pe candu meditámu mai seriosu, cá intr'atata lipsa de midiulóce, in care ne aflamu, unde se alergamu dupa ajutoriu spre acestu scopu, si pe candu cugetámu a ne întórce privirea catra fratii nostri din Romani'a, care se pare a si fi uitatu de noi, — tocmai intre acestea momente serióse, intre acestea impregiurari grele ne suprinse unu daru de 96 bucati carti didactice si juridice din tipografi'a statului Romaniei, ce l'a facutu dn. ministru de interne tenerei nóstre bibliotecii scolare prin staruinti'a dtale. Credu cá veti iutielege, càta bucuria ne-au causatu nóue acésta aducere aminte de noi din partea fratiloru nostri din Romani'a, mai alesu deca veti considerá, cá au fostu primita cu amóre fratiésca din partea a loru nostri.

De aceea dara subscrisulu a si primitu dela efori'a scolaru placut'a insarcinare, de a descoperi dlui ministru de interne din Romani'a prin prea-onor. dumneata adanc'a loru multiamita si recunoscintia, dara si a asigurá pre dn. ministru, cá vomu face cá se scia si se cunósca tóta timerimea nóstra scolaria si prin ea si posteritatea din acésta comuna romana, binefacerea dlui ministru pentru scóla nóstra, ér pe dta te rogu se binevoiesci a me considerá si mai departe

Alu prea-onor. dtale sinceru stimatoriu
Zernesci, 13. Nov. 1869.

Ioanne Comsia,
preotu gr. or.

Din distr. Fagarasiului, dela bibliotecele, carora s'au trimisu: Cumu-cà acestea mai susu specificate carti scolare in buna stare s'au primitu in bibliotec'a nóstra, cu gratitudine se adeveresce.

Dela efori'a scólei capit. greco-cat. din Ohab'a Fagarasiului
in 4. Dec. 1869.

Nicolau Raicu,
par. in Sinca si presied. efor.,
condec. cu cruce de arg. cu
coróna pentru merite.

Iosifu Popu,
dir. scolare si secret. ef.
Vidi Ioane Antonelli,
vicariu foraneu.

Nr. 4325.

Cumu-cà aceste carti le-amu priimitu in stare buna si s'au petrecutu in inventariulu bibliotecii oficiolatului districtuale, cu gratitudine adeverimu.*)

Dela oficiolatulu distr. Fagarasiu in 24. Nov. 1869.

I. G. Codru Dragusianulu,
vice-capit. dirigitu.
Teofilu Francu,
vice-not. distr.

*) La bibliotec'a distr. s'au datu numai carti juridice dupa catalogulu ce s'a vedutu publicatu. Red.

Cumu-cà aceste carti s'au priimitu in stare buna, cu gratitudine se adeveresce. Dela efori'a scólei capitale Radu Négru. Fagarasiu, 12/24. Nov. 1869. Presidiulu eforialu Petru Popescu, protop gr. or. I. alu Fagaras. Ioane Dim'a Petrasicu, direct. scólei si secretariu efor.

Clusiu, 9. Februaru 1870.

Prea stimate Domnule!

La multu pretui'ta domniei vóstre epistola din 25. Dec. c. n. an. tr. amu onóre a ve respunde numai acumu; din cauza cà cartile trimise de stimatu d-vóstra, donate de dn. Cogalniceanulu, ministrulu de interne din Romani'a numai aséra le-amu primitu; de locu desfacéndu laditi'a amu si luat unu ecsemplariu pentru societatea nóstra de aici, dupa catalogulu ce ati binevoitu a'lu publicá in foi'a Transilvani'a Nr. 23 1869. Er cele dóue ecsemplarie lasandule in laditia, dinpre'tina cu cele 50 ecsemplarie despre betia, asia pachetate cu lada cu totu data ocaziune le voiu trimite la vener.-consistoriu din Gherl'a, care credu, cà dupa primire de locu ve va si incunoscentiá.

Dorindu stim. d-vóstra si un'a adeverintia despre primirea acestora, cà la tempulu seu se ve puteti legitimá inaintea respectiviloru, am onóre a ve alatura aici una adeverintia despre primirea cartiloru de ceea parte amentite.

Celu mai umilitu sierbu
Gregoriu Chifa,
adm. par. in Clusiu.

Adeverintia.

Despre aceea, pre cumu-cà din cele treidiecei ecsemplarie de carti, donate de dn. Cogalniceanu, ministrulu de interne alu Romani'e, pentru bibliotecele instituteloru de invetiamentu si ale societatiloru literarie din Transilvani'a, Ungari'a si Banatu, incredintiáte dn. Georgiu Baritiu spre a le distribui respectiveloru societati, unu ecsemplariu din acele, dupa catalogulu insemnatu in „foi'a Transilvani'a“ Nr. 23 ex 1869 1. Dec. c. n. societatea romana de lectura din Clusiu le-au primitu, prin acésta adeverediu.

Clusiu, 9. Februaru 1870.

Gregoriu Chifa,
adm. paroch. si bibliot. societ. rom. lit. din Clusiu.

Nr. 2863/1763.

Spectatului Domnu Georgiu Baritiu in Brasiovu!

La prea-stimat'a scripta a spectatei d-vóstre ddo. 9. Nov. a. c. in privinti'a cartiloru juridice si didactice in limb'a romana tiparite la Bucuresci si gratuite impartinde in Transilvani'a, Ungari'a si Banatu pre sém'a biblioteceloru dela institutetele romane de aici, — rescriindu, cu tóta increderea ti se face cunoscutu, cà acestu consistoriu cu bucuria si pre langa adanca multiamita primesce cartile destinate, pentru institutetele din ambitulu acestei diecese, si pentru portulu acelora sub alaturati ti se trimitu 7 fr. 60 cr. v. a. facúndu-ve cunoscutu si acea impregiurare, cà din cartile cele pedagogice, destinate pentru scólele din Nasaudu, acestu consistoriu a destinat diumatate pentru preparandi'a gr. catolica din Gherl'a, dupace preparandi'a gr. cat. din Nasaudu s'a stramutatu aici la Gherl'a.

Intre altele cu deosebita stima remanemu. Din siedinti'a consistoriale tienuta in Gherl'a la 13. Nov. 1869.

Ioanne Anderko,
vic. gen. capit.

Z. 78. 1869/70 R. A.

Sr. Wohlgeboren dem Herrn Georg Baritiu, erstem Secretär der siebenb. Association für Literatur und Cultur des romän. Volkes in Kronstadt.

Am 20. vorigen Monats erhielt das unterzeichnete Directorat durch den 2. Secretär des rom. Bildungsvereins, den geistlichen Herrn Rusu schriftlich die freundliche Anzeige, dass von den, durch den fürstlich-romänischen Herrn Minister des Innern zur Vertheilung an Lehrinstitute dieses Landes Eueren Wohlgeboren zugesandten verschiedenen, in romanischer Sprache verfassten Druckschriften, Euere Wohlgeboren mit 40. Numern juristischen Inhalts auch die Bibliothek der hiesigen königl. ungarischen Rechtsakademie gütigst bedacht hätten, und dass diese Schriften in der Kanzlei der siebenbürgischen romanischen Association zur Empfangnahme bereit liegen.

Indem das unterzeichnete Directorat dieses schöne Geschenk und noch mehr die edle Absicht vollständig würdigend, dasselbe in Empfang genommen hat, kann es nicht unterlassen, den innigsten, achtungsvollen Dank im Namen dieser Rechtslehranstalt dafür auszusprechen und seine zuversichtliche Hoffnung darüber anzudeuten, dass diese Gabe, welche ein Fach und eine Sprache betrifft, in denen die hiesige Bibliothek bisher nur äusserst wenig besitzt, nicht nur unsere romanischen Studirenden mit den Gesetzes Gegenständen des nächsten Nachbarstaates bekannt machen, sondern auch unseren übrigen hier studirenden Vaterlandssöhnen neben jenem Vortheile zugleich die beste Gelegenheit bieten wird, nach und nach auch unsere dritte Landessprache und die mit schätzenswerthem Eifer sich erhebende romanische Literatur einzuüben und sich, wie es für jeden Siebenbürger, ganz besonders aber für den Juristen nothwendig ist, zu eigen zu machen.

Genehmigen Euer Wohlgeboren neben dem wiederholten Danke den Ausdruck unserer besonderen Achtung.

Das Directorat der königl. ungar. Rechtsakademie.
Dr. Müller.

Unu ecsemplariu a fostu destinat pentru redact. acestei foi, pentru cà ertand'u lu spatiulu si tempulu, se faca recensiuu asupra mai multora din acelea carti; inse si din acesta s'au inpartitu multe bucati, mai alesu pe la teneri de buna sperantia, cumu si la câte unu barbatu de un'a séu alta specialitate.

Cartile tóte au cumpanitu aprópe diece centenarie. Spesele transportului, ale vamei si revisiunei la pasulu Temisiu, platite pre langa boleta, apoi spesele transportului dela Brasiovu inainte in diferite directiuni, s'au coperitu dupa una repartitiune core-spundietória. Cele 4 ecs. trimise la on. comitetu s'au inpartitu pre cátu scimu: la bibliotec'a asociatiunei, la seminariulu archier. gr. res., la Resinariu si Orlatu.

GRAMATEC'A LIMBEI MAGIARE

pentru clasile gimnasiali inferioari, precumu si pentru privati, de Octaviu Baritiu, prof. gimn. in Naseudu. Edit. II. Emendata si amplificata. Pret. 70 cr. v. a. Clusiu, 1869. Editoriu si provedietoriu I. Stein.

MAGYAR-ROMÁN ZSEBSZÓTÁR.

Tanodai és magán használatra. Irta Baritiu Octav, gymnásialis tanár Naszódon. Ára 1 frt. Kolozsvárt, 1870. Stein János muz.-egyleti könyvárús sajátja.

Atátu acesteá, cátu si alte carti romanesci se potu trage pentru comitate prin librari'a I. Stein.